

Allahverdi Eminov

Mənim ensiklopedik informasiyaya malik və mənim sədiklərini yazıya alıb geniş oxucu auditoriyasına çatdıran Telman Orucovla "üçüncü" görüşüm olacaqdır. Belə bir planım yox idi, onun nüfuzu "525-ci qəzet"də silsilə məqalələrini oxuyanda və zəngin təəssüratla ayrılarda qərarı dəyişdim. Elmi dərəcəyə və elmi vəzifəyə sahib olmaq şərt deyil. Gizlin deyil ki, elmilər nazirləri və doktorlarımızın, akademiklərimizin sayı həndəsi silsilə ilə çoxalmaqdadır. Amma Vətən elminiz yerində saymaqdadır. Sovet dönmindən sonrakı 20-25 il civarında Yusif Məmmədliyev, Azad Mirzəcanzadə, Valide Tutayov, Cəbrayıl Hüseynov, Əhməd Seyidov, Firudin Köçəri, Feyzulla Qasımzadə, Əbdüləzəl Dəmirçizadə yetişməmişdir. Mən bu cərgəyə həmyerlimiz, azərbaycanlı Lüt-vi-Zadəni də məmuniyyətə daxil edərdim. Professorlarımız, akademiklərimiz məhsuldar işləyirlər, sayısız elmi məqalələr, kitablar çap etdirirlər, ələsi var hər həftədə, hər ayda geniş həcmli məqalələr, hətta kitablar ortaya qoyurlar.

(Əvvəli ötən sayımızda)

İ. Stalin "İslahatlar" pərdəsi altında siyasi günahların müəllifinə çevrildi. Belə ki, Stalin həndə ordu zabitlərinin, diplomatların, ziyalıların və sayısız - he-sabsız adı vətəndaşların təmizlənməsini həyata keçirdi, onları sıradan çıxardı. Təqribən 8 milyon rusiyalı Sibirə məcburi emək düşərgələrində oldu. Təqibləri əsaslandırmaq üçün "ideoloji" və hüquqi müddəalar da irəli sürüldü. Maksim Qorkinin "Düşməni təslim olmur, onu məhv edirlər" sözləri "düşməni" sayılanlara qarşı mübarizənin devizinə çevrildi. Böyük məhkəmə proseslərində baş itti-həmçi kimi çıxış edən A.Y. Vişinski saxta mühakimələrə haqq qazandırmıq üçün "Etiraf sübutun qarışdırılması" müddəası ilə yeni hüquqi prinsip irəli sürüldü. Bu qarışdırın heç yəncə fahişəliyə də nəzərə alınmırdı, axı etirafın erkəriyyəti işgən-cə vermək yolu ilə əldə edilirdi. Bütün bunlara görə Stalinin kütləvi qətlərin ən böyük təşkilatçısı adlandırılır. Bezi Qərb ziyalıları isə əksinə, Stalinin ölkəyə rəhbərlik fəaliyyətini təqdir edərək, SSRİ-ni "yeni sivilizasiya" kimi qiymətləndirirdilər. İosif Stalinin mənəvi dəyişiklikləri də yox deyildi. Telman Orucov yazır ki: Əyintilərə baxmayaraq, cəmiyyət dayanmadan irəliyə doğru inkişaf edirdi. Təhsil yeni, yüksək

Tarixin qayıdışı: faciələr və dahşətlər

(Telman Orucovun yaradıcılığı haqqında düşüncələrim)

səviyyəyə qaldırıldı, bu vaxt mühəndisliyə həvəs olduqca böyük idi. Çox sayda yaşlı adamların savadsızlığını ləğv etmək üçün geniş "lik-bez" kursları şəbəkəsi yaradılmışdı. Qısa müddətdə nəhəng bir ölkədə savadsızlıq bütünlüklə ləğv edilmişdi. Çox sayda ali məktəblər açıldı. Elm də sürətlə inkişaf edirdi.

Stalin imperialist dairələrin, ölkəsinə hücum təhlükəsinin də im mövcudluğunu nəzərə alaraq, hərbi - sənaye kompleksinin inkişafı məsələlərini də diqqətdə saxlayırdı. Yeni Ural-Kuzbas sənaye kompleksinin yaradılması, İkinci Dünya müharibəsində metallurgiya kombinatlarının və daş kömür şaxtalarının bol olduğu Ukrayna ərazisinin almanlar tərəfindən işğal edildikdən sonra Şərqi köçürülmüş hərbi zavodlarla birlikdə, ordunu hərbi - texnika, silah - sursatla təmin etməkdə böyük rol oynamışdı.

Stalin öz ölkəsinə qarşı Hitler təcavüzünün baş verəcəyi ehtimalını yaxşı bilirdi, çünki fəxr bolşevizmi məhv etmək niyyətini heç vaxt gizlətməmişdi. Lakin SSRİ-nin qarşısındakı müharibəyə hazırlaşması üçün nə qədər mümkünsə, çox vaxt udmaq olduqca vacib idi. Ona görə də SSRİ 1939-cu ilin avqustunda Almaniyə ilə bir-birine hücum etməmək barədə pakt imzaladı. General Şarl de Qollun sonralar dediyi kimi, Stalin ölkəsinə qarşı müharibədən böyük ziyan çəkməkdənsə, işğala şərik olmaq ona daha faydalı idi. Bu heqiqətdən baş verdi ədalət naminə İ. Stalinə N.S. Xruşşovun on illik hakimiyyəti dövründə çirkəblər da atıldı, onun iti ağılı, zəkali dünyagörüşü, ölkəni "təkbəşinə" idarə etməsi bir sıra xruşşovçular tərəfindən pisləndi, yalanlar quraşdırıldı. Halbuki, belə deyildi. Telman Orucov faktlara söykənərək məsələyə aydınlıq gətirmişdir: "İkinci Dünya müharibəsindən xeyli əvvəl Moskvaya gəlmiş, Bernard Şou da daxil olmaqla nüfuzlu ingilislərlə söhbət zamanı, onların içərisində olan ledi Astor Stalinəndən soruşur ki, niyə o, Lloyd Jorjə ölkəsinə dəvət etmir, onunla yaxşı münasibətlər qurmağa cəhd etmir. Stalin cavabında bildirir ki, axı o, bunu necə edə bilər ki, Lloyd Jorj 1918-ci ildə gənc Sovet Rusiyasına müharibə elan etmişdi. Çorçillin ən kəsikin rəqiblərindən biri olan bu

qadın deyir ki, yox, bu, belə deyil, müharibəni Çorçill başlamışdı, burada Lloyd Jorjün heç bir günahı yoxdur. O, liberaldır. Sizə yaxındır, Çorçillə qaldıqda isə o, artıq siyasi səhnədən silinmiş kimidir. Buna etiraz edərək Stalin demişdir ki, bu belə deyil, necə ola bilər ki, hökumətə başçılıq edən adamın müharibəni başlamışdan heç bir günahı olmasın, günah ancaq hökumətin bir üzvünün üzərinə yığılsın. Digər tərəfdən də ingilis xalqı təhlükə hiss edən kimi yenə Çorçillə ehtiyac duya-caq, onu hesabdan belə tez silməyin. Stalin Çorçillə hərbi ata bənzətməmişdi, müharibə başladıqda bu ata böyük ehtiyac yaranır. Sonrakı hadisələr bunu bütünlüklə təsdiq etdi, müharibəyə başlandıqdan 9 ay sonra Çorçill baş nazir və müdafiə naziri təyin edildi.

Tehran konfransında digər bir maraqlı hadisə də baş vermişdi. Nəhayət, 1944-cü ildə II cəbhənin açılması barədə Üçlük razılığı gəlmişdi. Gələcək nəhəng əməliyyatın planı müzakirə edildikdə, Uinston Çorçill, görünməmiş aviasiya qüvvələrindən və beş minə qədər gemidən ibarət amerikan - ingilis desanti İngiltərədən start götürüb, La Manş boğazından Normandiya qəməli idi, əməliyyat barədə Roma Papasının da rəyini öyrənməyi la-

təbət etsə də, Hitlerlə sülhün mümkün olmasına çox inanan Baş nazir Nevill Çemberlen parlament üzvünün xəbərdarlıqlarını qulaqardına vurmuşdu.

1938-ci ilin sentyabrında Çemberlen Çexoslovakiyanın işğalına yol açan biabırçı Münhen sazişinə imza atdıqdan sonra Londona qayıtdıqda, hava limanında alindəki kağız parçasını göstərərək, İngiltərəyə sülh gətirdiyini ləvğatla bildirmişdi. Çorçill isə parlamentdə çıxışında bunu alçalma və müharibəni seçmək kimi qiymətləndirərək demişdi ki, siz əvvəlcə alçalmanı seçdiniz, müharibəni gözləmək də çox çəkməyəcəkdir. Onun peyğəmbərliyi həqiqətə çevrildi, düz bir il sonra Hitlerin Polşaya müdaxiləsi ilə II Dünya müharibəsinə start verildi.

1940-cı ilin mayında Çorçill Baş nazir təyin edildi, bundan bir qədər əvvəl o, Admiralteystvoya başçılıq etmişdi. Üç gün sonra keçirilən parlament iclasında o, ölkədə son ingilis qalana qədər quruda, suda, havada Hitler nazizminə qarşı mübarizə aparacağını bildirməklə, xalqa yağlı vədlər verməyi, dedi ki, mən yalnız ağır zəhmət, tər və qan axıtmağı vəd edirəm.

1940-cı ilin iyulunda Fransa məğlub olduqdan sonra, 1922-ci ildə Hitlerin vəd etdiyi SSRİ-yə dəhşətli basqının başlanmasına qədər, bir il müddətində Böyük Britaniya Hitler ordusunun hava və dəniz hücumlarına təkbəşinə sinə girdi və görünməmiş bir dözümlülük göstərdi. Fransa məğlub olduqdan sonra isə onun dönməsinin Almaniyanın əlinə keçməməsi üçün, ağıl gəlməyən bir hərəkətə əl atdı, atəşlə fransız gəmilərini batırdı.

Bir fakt da Telman Orucov aydınlıq gətirir: Yaxud XX əsrin 30-cu illərində ingilis qadınları sənəksizliyə və alkoqolizmə qarşı mübarizəyə başlayırlar və bu işdə Çorçillin nüfuzundan istifadə etməyi qərar alırlar. Böyük siyasi-səltçi onları iri, hün-dür bir otaqda qəbul edir. Onların xahişini eşitdikdə deyir ki, mən otağın müayinə həcmi ölçüsündə, Sizin başınız hündürdürüsi səviyyəsinə olan qədər spirtli içki içmişəm. Sizə söz verim ki, öləne qədər bütün otağın həcmini qədər içim. Qadınlar kor - peşiman qayıdır və təşəbbüslərinin nəticə verməyəcəyi qənaətinə gəlirlər.

(Ardı var)